

POSTANOWIENIE

18 sierpnia 2023 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Aleksander Stępkowski

na posiedzeniu niejawnym 18 sierpnia 2023 r. w Warszawie
w sprawie z powództwa M. L. S.
przeciwko Bank spółce akcyjnej w W.
o ustalenie i zapłatę,
na skutek skargi kasacyjnej Banku spółki akcyjnej w W.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Białymstoku
z 15 października 2021 r., I ACa 434/21,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2. zasądza od Banku spółki akcyjnej w W. na rzecz M. L. S. kwotę 2700 (dwa tysiące siedemset) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie za czas po upływie tygodnia od dnia doręczenia orzeczenia zobowiązanej do dnia zapłaty.**

UZASADNIENIE

Pozwana Bank S.A. w W. (dalej zamiennie: „pozwana”, „skarżąca”) zaskarżyła w całości skargą kasacyjną wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z 15 października 2021 r. ACa 434/21 wnosząc o uchylenie go w całości i

zasądzenie od powoda zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego, w tym zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

Uzasadniając wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania wskazano na następujące zagadnienie prawne: „czy umowa kredytu hipotecznego denominowanego do kursu waluty obcej może pozostać w mocy i być wiążąca dla stron w pozostałym zakresie (art. 385¹ § 2 k.c.) również w sytuacji, w której zawarta w tej umowie klauzula określająca sposób ustalenia kursu waluty obcej przeznaczonego do przeliczenia kapitału kredytu oraz wysokości rat kredytu zostanie uznana za nieuczciwą, a jednocześnie umowa zawiera postanowienie określające stawkę bazową oprocentowania kredytu właściwą dla kredytu udzielanego w walucie polskiej, co oznacza, że w razie wyeliminowania z umowy przedmiotowych postanowień nieuczciwych, umowa mogłaby być nadal wykonywana jako kredyt udzielony w walucie polskiej bez referencji do waluty obcej, tj. wysokość zobowiązań stron mogłaby być określona w walucie polskiej, a stawką referencyjną oprocentowania dla tych zobowiązań byłaby, zgodnie z umową, stawka właściwa dla kredytu udzielonego w walucie polskiej oraz czy w takiej sytuacji Sąd może na podstawie okoliczności sprawy w związku z treścią umowy ustalić wysokość udzielonego kredytu w walucie polskiej?”.

Ponadto skarżący wskazał na podstawie art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c. na konieczność wykładni przepisów prawnych wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, tj. przepisów art. 58 § 1 k.c. w zw. z art. 385¹ § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 6 ust. 1 Dyrektywy w zw. z art. 69 ust. 1 i 2 Prawa bankowego w zakresie w jakim zgodnie z pierwszym stanowiskiem przyjmowanym w orzecznictwie sądów nieuczciwy w świetle art. 385¹ § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 6 ust. 1 Dyrektywy charakter postanowień kredytu dotyczących elementów istotnych takiej umowy w świetle art. 69 ust. 1 i 2 Prawa bankowego skutkuje, w związku z niezwiązaniem konsumenta takimi postanowieniami, sprzecznością umowy z art. 69 ust. 1 i 2 Prawa bankowego, a co za tym idzie sankcją nieważności bezwzględnej czynności prawnej na podstawie art. 58 § 1 k.c., natomiast zgodnie z drugim stanowiskiem przyjmowanym w orzecznictwie sądów, nieuczciwy charakter postanowień dotyczących elementów istotnych umowy kredytu w świetle art. 69 ust. 1 i 2 Prawa bankowego, w sytuacji w której umowa nie może być dalej

wykonywana bez tych postanowień, a takie nieuczciwe postanowienia nie mogą być zastąpione przez przepis dyspozytywny, nie prowadzi do nieważności bezwzględnej umowy, lecz sankcji *sui generis* upadku umowy, opartej na art. 385¹ § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 6 ust. 1 Dyrektywy.

Powód w odpowiedzi na skargę kasacyjną wniósł o odmowę przyjęcie skargi kasacyjnej pozwanej do rozpoznania (pkt II.1.); zasądzenie od pozwanej na rzecz powoda, wynikającej z norm przepisanych, kwoty tytułem zwrotu kosztów zastępstwa powoda w postępowaniu przed Sądem Najwyższym (pkt II.2). W razie przyjęcia skargi kasacyjnej pozwanej do rozpoznania wniósł o oddalenie skargi kasacyjnej (pkt.II.3); zasądzenie od pozwanej na rzecz powoda wynikającej z norm przepisanych kwoty tytułem zwrotu kosztów zastępstwa powoda w postępowaniu przed Sądem Najwyższym (pkt II.4).

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Nakładając na skarżącego obowiązek wskazania i uzasadnienia oznaczonej przesłanki przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, ustawodawca zagwarantował, że skarga kasacyjna, jako nadzwyczajny środek zaskarżenia prawomocnych orzeczeń, będzie realizować funkcje publicznoprawne. Ograniczenie ilości przesłanek, wskazanych w art. 398⁹ § 1 k.p.c. ma zapewnić, że przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania ustrojowo i procesowo będzie uzasadnione jedynie w tych przypadkach, w których mogą być zrealizowane jej funkcje publicznoprawne, a skarga nie stanie się instrumentem wykorzystywanym w każdej jednostkowej sprawie. Ostatecznie, nie w każdej sprawie skarga kasacyjna może być przyjęta do rozpoznania. W przeciwnym razie Sąd Najwyższy stałby się, wbrew obowiązującym przepisom, sądem trzeciej instancji, a nie jest przecież jego

zadaniem dokonywanie korekty ewentualnych błędów w zakresie stosowania, czy też wykładni prawa, w każdej indywidualnej sprawie.

Istotnym zagadnieniem prawnym w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. jest zagadnienie nowe, nierozwiązane dotąd w orzecznictwie, którego rozstrzygnięcie może przyczynić się do rozwoju prawa. Odwołanie się do tej przesłanki przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania wymaga – jak wynika z orzecznictwa Sądu Najwyższego – sformułowania tego zagadnienia z przytoczeniem wiążących się z nim konkretnych przepisów prawnych oraz przedstawienia argumentów świadczących o rozbieżnych ocenach prawnych (zob. m.in. postanowienia SN: z 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002, nr 1, poz. 11; z 7 czerwca 2005 r., V CSK 3/05; z 25 maja 2021 r., II CSK 96/21). Występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego w zasadzie powinno spełniać wymagania stawiane zapytaniu przedstawianego przez sąd drugiej instancji w razie powstania poważnych wątpliwości (art. 390 § 1 k.p.c.), których nie można rozwiązać za pomocą powszechnie przyjętych reguł wykładni prawa (zob. np. postanowienia SN: z 24 października 2012 r., I PK 129/12; z 8 maja 2015 r., III CZP 16/15). Co więcej, przedstawione istotne zagadnienie nie może być pytaniem o trafność stanowiska Sądu Apelacyjnego wyrażonego w związku z rozstrzygnięciem konkretnej sprawy i polemiką ze stanowiskiem Sądów *meriti*, związaną z zastosowaniem konkretnych przepisów prawa.

Natomiast powołanie się na potrzebę wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów wymaga wskazania przepisu prawa, którego wykładnia budzi wątpliwości, określenia zakresu koniecznej wykładni, wykazania, że wątpliwości interpretacyjne mają poważny charakter i wymagają zajęcia stanowiska przez Sąd Najwyższy, a jeżeli podstawą wniosku w tym zakresie jest twierdzenie o występujących w orzecznictwie sądowym rozbieżnościach wynikających z dokonywania przez sądy różnej wykładni przepisu, konieczne jest wskazanie rozbieżnych orzeczeń, dokonanie ich analizy i wykazanie, że rozbieżność wynika z różnej wykładni przepisu (zob. np. postanowienia SN: z 15 października 2002 r., II CZ 102/02; z 28 marca 2007 r., II CSK 84/07; z 12 grudnia 2008 r., II PK 220/08; z 24 lutego 2012 r., II PK 274/11; z 15 kwietnia 2021 r., IV CSK 617/20).

W niniejszej sprawie nie zachodzą przesłanki przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania. Wskazane przez skarżącą zagadnienie było już przedmiotem orzecznictwa, zatem nie spełnia elementu „istotności” ani „nowości”. Nie istnieje też potrzeba wykładni przepisów w postulowanym przez skarżącą zakresie.

Sąd Najwyższy wypowiadał się już wielokrotnie w zakresie art. 385¹ § 2 k.c. co do zastąpienia nieuczciwych postanowień umownych przepisami prawa krajowego o charakterze dyspozytywnym lub równorzędnymi. Sąd Najwyższy wyjaśnił, że konsekwencją stwierdzenia, że dane postanowienie umowne ma charakter niedozwolony w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c. jest działająca *ex lege* sankcja bezskuteczności niedozwolonego postanowienia, połączona z przewidzianą w art. 385¹ § 2 k.c. zasadą związania stron umową w pozostałym zakresie (m.in. uchwały Sądu Najwyższego: z 29 czerwca 2007 r., III CZP 62/07, OSNC 2008, Nr 7-8, poz. 87; z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, OSNC 2021, Nr 9, poz. 56; wyroki Sądu Najwyższego: z 30 maja 2014 r., III CSK 204/13; z 1 marca 2017 r., IV CSK 285/16; z 24 października 2018 r., II CSK 632/17).

Wylimitowanie z łączącej strony umowy abuzywnych postanowień umownych rodzi zatem konieczność dokonania oceny czy umowa w pozostałym zakresie jest możliwa do utrzymania. Ocena taka musi zostać dokonana *ad casu*. Równocześnie nie można *a limine* wykluczyć, że sankcją za stosowanie w umowie niedozwolonych postanowień umownych będzie bezskuteczność lub nieważność umowy w całości (np. wyrok Sądu Najwyższego: z 13 maja 2022 r., II CSKP 293/22; z 26 maja 2022 r., II CSKP 650/22). Podobnie nie można wykluczyć, że w określonym stanie faktycznym będzie możliwe związanie stron umową w pozostałym – po wylimitowaniu postanowień abuzywnych – zakresie.

W przedmiotowej sprawie, Sąd Apelacyjny podzielając stanowisko Sądu I instancji, wskazał, że na skutek wylimitowania abuzywnych postanowień, określających mechanizmy przeliczeniowe, umowa nie pozwalała na określenie równowartości kwoty kredytu udzielonego powodowi w złotych, w walucie obcej oraz wysokości spłaty poszczególnych rat kapitałowo-odsetkowych, a więc koniecznych i przedmiotowo istotnych postanowień umowy kredytu z art. 69 Prawa bankowego.

Należy mieć również na uwadze, że nie jest możliwe utrzymanie obowiązywania umowy kredytu denominowanego w CHF po wyeliminowaniu z niej abuzywnych postanowień, w których kwota kredytu wyrażona zostałaby w PLN, a jego oprocentowanie zostałoby oznaczone z odwołaniem do stawek LIBOR (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 13 maja 2022 r., II CSKP 293/22). W orzecznictwie Sądu Najwyższego podnosi się również, że umowa kredytu denominowanego w CHF po wyeliminowaniu klauzul przeliczeniowych nie może być utrzymana jako umowa kredytu walutowego (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 13 maja 2022 r., II CSKP 405/22).

W odniesieniu do umowy kredytu indeksowanego do waluty obcej, co uzasadnia powiązanie stawki oprocentowania ze stawką LIBOR, Sąd Najwyższy stwierdził, że usunięcie ryzyka kursowego, charakterystycznego dla takiej umowy jest równoznaczne z tak daleko idącym jej przekształceniem, że należy ją uznać za umowę o odmiennej istocie i charakterze, choćby nadal chodziło tu tylko o inny podtyp czy wariant umowy kredytu (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18).

Także z dorobku orzeczniczego TSUE wynika, że art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, iż warunek umowny uznany za nieuczciwy należy co do zasady uznać za nigdy nieistniejący, tak by nie wywoływał on skutków wobec konsumenta. W związku z tym sądowe stwierdzenie nieuczciwego charakteru takiego warunku powinno mieć z reguły skutek w postaci stworzenia sytuacji prawnej i faktycznej konsumenta, w jakiej znajdowałby się gdyby warunek ten nigdy w umowie nie został sformułowany. TSUE wykluczył też, aby sąd krajowy mógł zmieniać treść nieuczciwych warunków zawartych w umowach (wyrok TSUE z 26 marca 2019 r. w sprawie Abanca Corporación Bancaria SA przeciwko Albertowi Garcíi Salamance Santosowi (C-70/17) oraz Bankia SA przeciwko Alfonsowi Antoniowi Lau Mendozie i Verónice Yulianie Rodríguez Ramírez (C-179/17), pkt 54 wraz z powołanym orzecznictwem). Oznacza to, że nieuprawnione byłoby zastąpienie przez sąd postanowień niedozwolonych innymi. Możliwość takiej zmiany umowy przez sąd stałaby w sprzeczności z celami prewencyjnymi dyrektywy 93/13 (wyrok TSUE z 21 grudnia 2016 r. w sprawie Francisco Gutiérrez Naranjo przeciwko Cajasur Banco SAU

(C-154/15), Ana María Palacios Martínez przeciwko Banco Bilbao Vizcaya Argentaria SA (BBVA) (C-307/15), Banco Popular Español, SA przeciwko Emiliowi Irlesowi Lópezowi i Teresie Torres Andreu (C-308/15), pkt 61-62), gdyż przedsiębiorcy wiedzieliby, że nawet w razie zastosowania klauzuli niedozwolonej umowa zostanie skorygowana przez sąd w sposób możliwie najpełniej odpowiadający ich woli, a jednocześnie dopuszczalny w świetle przepisów o niedozwolonych postanowieniach umownych.

W wyroku TSUE z 8 września 2022 r. (C-80/21, C-81/21, C-82/21, Deutsche Bank Polska i Bank Millennium) przesądzono, że art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, iż stoją one na przeszkodzie orzecznictwu krajowemu, zgodnie z którym sąd krajowy może stwierdzić nieuczciwy charakter nie całości warunku umowy zawartej między konsumentem a przedsiębiorcą, lecz jedynie elementów tego warunku, które nadają mu nieuczciwy charakter, w związku z czym warunek ten pozostawałby, po usunięciu takich elementów, częściowo skuteczny, jeżeli takie usunięcie sprowadzałoby się do zmiany treści tego warunku, który ma wpływ na jego istotę, czego weryfikacja należy do sądu odsyłającego (pkt 64). Odwołując się do swojego dotychczasowego dorobku orzeczniczego, Trybunał określił, że możliwość zastąpienia nieuczciwego postanowienia umownego przepisem prawa krajowego o charakterze dyspozytywnym ma charakter wyjątkowy i jest ograniczona do przypadków, w których usunięcie nieuczciwego postanowienia umownego zobowiązywałoby sąd do unieważnienia umowy jako całości, narażając tym samym konsumenta na szczególnie szkodliwe skutki (pkt 67, 71). W razie możliwości stwierdzenia nieważności sąd krajowy nie może zastąpić nieuczciwych warunków (klauzul abuzywnych) przepisem krajowym o charakterze dyspozytywnym (pkt 68) czy ogólnym (pkt 77), przy czym kluczowe znaczenie ma wola wyrażona przez konsumenta (pkt 74, 78). TSUE stwierdził również brak przesłanek do twierdzenia, jakoby „istniały przepisy prawa polskiego o charakterze dyspozytywnym, mające zastąpić uchylone nieuczciwe warunki umowne”. Jednocześnie podkreślił niedopuszczalność sądowej modyfikacji treści nieuczciwego postanowienia w drodze wykładni sądowej (pkt 79-80). W sytuacji takiej sąd powinien stwierdzić nieważność umowy, jeżeli konsument został poinformowany o skutkach takiego

rozstrzygnięcia i wyraził na to zgodę, chyba że wywołałoby ono dla niego szczególnie negatywne skutki. W toku postępowania apelacyjnego powód stanowczo oświadczył, że domaga się uznania umowy kredytowej za nieważną, wskazując jednocześnie, że znane są mu ewentualne konsekwencje takiej decyzji.

W świetle powyższego Sąd Najwyższy nie dostrzega potrzeby ponownej analizy wskazanych wyżej kwestii. Należy przy tym wskazać, że skarżąca przedstawia wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania w oparciu o zarzuty, będące także podstawą wniesionej przez stronę apelacji, którą Sąd II instancji oddalił. W uzasadnieniu wyroku oddalającego apelację strony, Sąd przedstawił rzeczową i klarowną argumentację nie dającą podstaw do jej kwestionowania. Powyższe prowadzi do wniosku, że skarżącej nie chodzi o przedstawienie istotnego zagadnienia prawnego czy wykazania potrzeby wykładni przepisów, lecz o poddanie wyroku Sądu Apelacyjnego ponownej kontroli instancyjnej.

Sąd Najwyższy nie stwierdził również innych przyczyn uzasadniających przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, w szczególności nieważności postępowania (art. 398⁹ § 1 pkt 3 k.p.c.).

Z tych przyczyn Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi do rozpoznania na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. O kosztach postępowania rozstrzygnięto stosownie do art. 98 § 1 i 3 i art. 108 § 1 w zw. z art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c.

(J.I.)

[f.n]

